

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 24.

V Ljubljani, 31. decembra 1893.

Letnik VI.

Zakaj preneha „Vrtnar“.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe je v svoji seji dne 21. t. m. sklenil prenehati z izdajo „Vrtnarja“ kot posebnega lista za sadjarstvo, šolsko vrtnarstvo in vrtnarstvo sploh, ter je ob enem ukrenil „Kmetovalca“ za toliko povečati ter vanj sprejemati tudi članke take vsebine, kakeršne je doslej prinašal „Vrtnar“. Naročniki na „Kmetovalca“ s prilogo „Vrtnar“ torej zaradi tega ne bodo nič na škodi in reč sama tudi ne bo trpela, ker se bodo sadjarski, oziroma vrtnarski članki ravno tako redno priobčevali, kakor doslej.

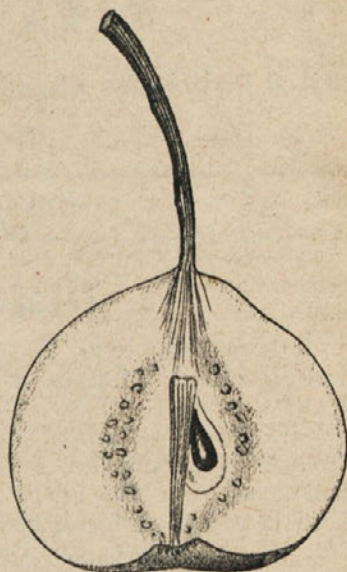
Da je odbor sklenil ustaviti izdajo „Vrtnarja“, dovedlo ga je k temu mnogo tehtnih vzrokov. Pred vsem so pogosto od družbenih članov dohajale želje, ki so merile na to, kar je odbor sedaj ukrenil. Na drugi strani je pa izdaja „Vrtnarja“ provzročila veliko nepotrebnega truda in stroškov, ki so izvirali iz tehniške prireditve lista. Ker ima list drugačno obliko kakor „Kmetovalec“, treba je bilo posebnega stavka, posebne ureditve in končno se je moral narediti še poseben naslovni list in posebno kazalo. Vse to je dalo tiskarni več dela ter je močno podražilo „Kmetovalca“. Vsebina „Kmetovalcu“ bo odslej ista, kakor je bila doslej v obeh listih, a kakor vemo, ustrezno bo članom, oziroma naročnikom, družbo bo pa izdaja lista manj stala.

Končno imamo še nekaj opomniti. Da se je bil ustanovil v svojem času „Vrtnar“, vzrok je bila namera, posebno pospeševati šolsko vrtnarstvo. Naš list se je v pričetku za to stroko prav zelo potegoval in veselo je bilo opazovati lepi razvitek šolskega vrtnarstva v l. 1888., 1889. in tudi še v letu 1890. Pri tem razvitku, mislimo, da smo bili precej udeleženi. Spoznali smo pa ob enem, da je vsak daljni razvitek nemogoč, dokler se bodočim učiteljem ne dá potreben kmetijski pouk na pripravnici. Deželni zbor, naša kmetijska družba in tudi mi delali smo veliko v tem smislu, a brez uspeha. Ta brezuspešnost in pa pogosto očitane strankarskega postopanja glede pospeševanja šolskega vrtnarstva, ki smo je morali čuti, dasi je bilo naše ravnanje vedno pravično in objektivno, vzelo nam je veselje do delovanja na polji, ki ne obeta druge žetve, nego mržnjo. Utihnili smo v listu, a utihnilo je tudi precej zelo delovanje za šolsko vrtnarstvo.

Ko završimo izdajo „Vrtnarja“, pa ne smemo pozabiti sotrudnikov, ki so nam pomagali vsa leta pri zbiranju gradiva. Bodi jim prisrčna hvala za njih veliki trud ter naj nas s sadjarskimi članki izvolijo naprej isto tako podpirati pri izdaji „Kmetovalca“, kakor doslej pri izdaji „Vrtnarja.“ Uredništvo.

Gorenjeavstrijska rdeča moštnica.

Na Gorenjeavstrijskem uže od nekdanj pridelujejo mnogo sadnega mošta, zlasti hruševca. Sadjarji te dežele imajo raznovrstne moštnice, ki so kaj izvrstne. Med posebno pohvaljene štejejo rdečo moštnico, ki jo imenujejo „Rothbirne aus Oberoesterreich“. Plod te moštnice je zelen, toda skoraj čez in čez rjavo in rdeče marogast. Meso je trdo, sočno ter lepo rdeče, posebno ob koži in ob peškah. Drevo raste počasi, a lepo ravno, doseže visoko starost in je zdravega lesa. Mošt iz te hruške je zelo dober ter rdečkaste barve, ki je ravno pri nas zelo priljubljena pri vinu. Cepiči in drevesa te moštnice se dobe pri Runkel-u v Kremsmüntru na Gorenjeavstrijskem. Podoba 44. kaže rdečo moštnico v prerezu.

Podoba 44.

Oleander.

(Babilonska vrba.)

Oleander je cvetoč grm iz toplih krajev. Cvete rdeče in belo. Oleandre pomnožujemo navadno s potaknenci. Marcija odrežemo od maternega grma močne enoletne poganjke ter jih potaknemo v lončke, ki so napolnjeni z ilovnato, s peskom pomešano zemljo. Potem jih postavimo v gorko gredo. Tu zahtevajo enakomerne gorkote in vlage. Ukoreninijo se že dobro v nekoliko mesecih. Potem jih polagoma privajamo zraku in solneju. Kadar so napolnili lončke s koreninami, presadimo jih v večje lonce ter jih postavimo v senco. Ko opazimo, da dalje rastejo, privajamo jih vedno bolj solneju in zraku. Tako vzgojeni oleandri cvetó uže na jesen.

Če pa nimamo gorke grede, vtaknemo močne enoletne poganjke v temno, z vodo napolnjeno steklenico. To postavimo v gorko sobo (kuhinjo) v senčen kot. Do kresa navadno naredo že precej koreninic. Potem jih rahlo izvlečemo iz steklenice, pomočimo jim koreninice v močnik iz kravjaka in jih posadimo v lonce ali pa kar na gredo. Kakih 14 dni jih še senčimo, potem pa veselo uspevajo na solnici.

Oleander je jako priljubljen ter cvete od maja do pozne jeseni. Zahteva pa gnojno, s peskom pomešano ilovnato zemljo. Dobro uspeva le na solnici. Prilivati mu moramo pridno. Vsaj vsak teden mu moramo tudi z gnojnico priliti. Prilivati je sploh najbolje od 6. ure zvečer do 6. ure zjutraj. Kdor boče, da mu bode oleander spomlači kmalu cvetel, priliva naj mu z vodo, vročo do 44° C.

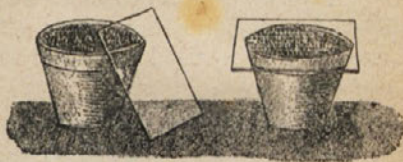
Jeseni moramo oleandre kmalu postaviti v tako zavetje, da jih slana ne ujame. Po zimi zahtevajo malo vode, suh in zračen kraj, kjer pa ne sme biti nikdar toplomer pod ničlo, a tudi ne nad 10° C. Če bi bila gorkota večja, pogнали bi oleandri prežgodaj, a ostali brez cvetja.

Oleandrov sok je strupen. Če se, kadar obrezuješ oleander, urežeš, in pride v rano kaj njegovega soka, poslabi se ti jako rana. Oleandrovo suho listje stolčemo, pomešamo ga s peskom in pospemo po mišjih luknjah. S tem uspešno preganjamo miši. —

Oleandre presajamo na tri leta, a vselej v nekoliko večje posode. Pri tem jim porežemo lahko precej korenin in dodenemo nove prsti. Presajati jih je najbolje zgodaj spomladi, predno začno gnati. Posode za nje delamo iz dog od petrolejevih sodov, ki najdalje trajajo. Oleandre rabimo za okit verand in pred hišami.

Ravnanje z drobnim vrtnarskim semenjem.

Če hočemo vzgojiti sadik raznih povrtnih rastlin, zlasti cvetlic, ki imajo prav fino in drobno seme, moramo pravilno ravnati. To velja posebno tedaj, če sadike vzgajamo konec zime ali zgodaj spomladi, ko je unanja toplina še zelo nizka. V tem slučaju si take sadike najlaže in najceneje vzgojimo v cvetličnikih, katere hranimo na oknih. Ker pa tako finega semena, na pr. od begonij, kalceolarij, glocksinij i. t. d. ne smemo pokriti z zemljo, moramo skrbeti na drug način, ohraniti mu potrebno vlago. To dosežemo na prav priprost način, ako cvetličnike pokrijemo s šipami, kakor kaže podoba 45. Seveda moramo pokrite cvetličnike zračiti, kakor smo učili pri ravnanji z gorkimi gredami. Pa tudi pri vzgoji vseh drugih rastlin iz semena v cvetličnikih, ki so hranjeni v sobi, se to ravnanje priporoča, ker sobni zrak zemljo močno suši.

Podoba 45.

Naši sadni vrti.

Naši sadni vrti so v obče še prav zelo slabi; lepotiche naj bi bili našim hišam in pristavam ter donašali nam lepega dobička, pa so le zapuščen kos zemlje, kateri neznatno malo koristi.

Kaj je slabega po naših vrtovih, kako je sadje vzgojevati i. t. d., to hočemo v nastopnih vrstah nekoliko popisati.

Na vrtu imejmo najprvo samo dobro sadno drevje, bodisi kupčijskih vrst ali za domačo porabo v sušilo ali mošt. Zato ne sadi drevja, katero ti rodi malovreden sad, in spravi z vrta neplodno in staro drevje. Lahko trdimo, da polovica drevja po naših vrtovih rodeva malovredno sadje. Nujno je torej potrebno po naših vrtih precepiti malo in slabo rodeče drevje s takimi vrstami, katere so izkušene kot dobre. V našem listu smo že mnogokrat pisali o dobrih vrstah, pa hočemo še večkrat. Precepljati je najbolje spomladi. V ta namen požagamo drevesu, ki je storo do 40 let, vse veje doli do tistih, na katere bodemo cepili. Rane od žage porežemo potem gladko in jih vse zamažemo prav skrbno s cepilno smolo. Čez tri leta imamo zopet rodeče drevo, katero nam pa daje sedaj obilo lepega in dobrega sadja.

Pa ne le da precepe prav živo priporočamo našim sadjarjem, ampak tudi da pomlade svoje staro drevje, katero videzno peša v rodovitnosti ter pričinja kazati suho vejevje. Pomladitev imenujemo prav močno skrajšavo vseh vej, s čimer prisilimo drevo, da naredi nov in čil les. Kar čudovito je, kako se obraste tako pravilno pomlajeno drevo in kako postane zopet rodno.

Sedaj hočemo omeniti najpoglavitejšega sadjarskega opravila po naših zanemarjenih vrtih. Naši sadjarji naj vendar izpoznajo, da brez gnojenja ne smejo nadejati se lepega ter brez napake sadja, niti da jim bode drevje obilno in sta-

novitno radevalo pa zlasti krepko se razvijalo. Gnojiti moramo sadnemu drevju vsaj vsako tretje leto, kako pa, o tem hočemo ob svojem času še katero reči. Sadnemu drevju lahko gnojimo skoraj vse leto. Posebno po dobrih letinah, ki so drevje zelo oslabilo, moremo z gnojenjem drvo prisiliti, da začne iz nova krepko rasti in roditi.

Razen navedenih opravil je po naših sadovnjakih še marsikatero koristno delo opravljati. Tako moramo zemljo zlasti okoli mlajšega drevja večkrat zrahljati, poganjke iz korenin (pri češpljevem in drugem drevju) odstraniti, pregosto vejevje razredčiti, vodene, nerodovitne poganjke iztrebiti ali jih rodovitne storiti, če jih primerno skrajšamo.

Čistiti debela mahu ter druge nesnage je tudi važno opravilo, poleg tega je tudi treba obirati in zatirati gosence in drug mrčes.

Necbdelani in zanemarjeni sadovnjaki so v pravo sramoto lastnikom, a lepo, skrbno in pravilno obdelan sadni vrt je pa obilen vir dohodkov in lepota vsakemu posestvu. Na delo torej, slovenski sadjarji, in ravnajte se po tem pouku!

Vrtnarske raznoterosti.

Požlahtnjevanje acalej na rododendron. Neki sloveč vzgojevalec acalej v Draždanah ne vzgaja več svojih acalej s potaknenci, ampak jih požlahtnjuje na neko vrsto hitro in rado rastočega rododendrona. Tako vzgojene rastline bujno raste, naredo hitro lepa drevesca, požlahtnitev se naglo zaraste, kupci dobivajo trpežnih rastlin in vzgojevalec razen tega svoje acaleje lahko leto dni prej proda.

Snaženje šip po gorkih gredah in cvetličnjakih. Vsak vrtnar, ki ima opravila z gorkimi gredami in s cvetličnjaki, se je uže jezil, da ni mogel šip lepo prozorno osnažiti, dasi jih je na vso moč drgnil s cunjami, ščetmi i. t. d. Ako se pa šipe namažejo z razredčeno solno kislino in se potem sperejo, pa postanejo kar hipoma prozorne.

Hranjenje gorginskih gomolj. Predno pritisne zmrzlin, dvigni gomolje nepokvarjene iz zemlje in poreži jim na kratko njih štibele. Kadar si zemljo, ki se jih drži, dobro otreseš, shrani jih v prostor, kjer ne zmrzuje, in sicer jih deni na tla ali na kako polico, in sicer, kar posebno pomni, narobe obrnjene. S tem, da jih narobe obrneš, gre vsa vlaga iz stebel in gomolje se boljše vzdrže. Čez nekaj tednov gomolje zopet obrni ter jih hrani na suhem prostoru.

Proti raku na jablanah. Na Francoskem rabijo neki z najboljšim uspehom zmes od modre galice in apna proti raku na jablanah. V 100 delih vode raztope 3 kg modre galice in 6 kg apna ter s tem po zimi večkrat drevje namažejo.

Gnojenje z železom sadnemu drevju prav zelo pomaga, posebno hruševemu. Rodovitnost drevja se s takim gnojem pomnoži, nadležna grintavost sadja izgine, ter plodovi se v obče bolje razvijajo in debele. Amerikanci v ta namen gnojijo z železno pilovino, ki pa le počasi v zemlji deluje; Francozi pa rabijo raje vodo, v kateri raztope na 100 delov en del železnega vitrijola. S to raztopino prilijejo zgodaj spomladi koreninam, pozneje, ko so plodovi uže napol razviti, pa poškrope vse drvo. To zadnje delo da se seveda izvršiti le na pritličnem drevju.

Grahovo listje kot zelenjad. V ta namen se seje grah, kadar je, in ko vzraste 12 cm visok, pa ga poreži in pripravi kot špinačo. Tako špinačo imajo lahko tudi po zimi, in je neki prav izvrstna.

